

K^L
C
A

De 7500^e cultuurcoördinator
Cultuurprofielschool in het PO
Post-hbo Cultuurbegeleider
Bildung en opera

Cultuur coördinator

NL 2018

Magazine voor
professionals cultuur
in het primair onderwijs

Het LKCA

Het Landelijk Kennisinstituut Cultuureducatie en Amateurkunst (LKCA) wil ervoor zorgen dat iedereen goede cultuureducatie krijgt (op school én in de vrije tijd) en dat iedereen kan meedoen aan culturele activiteiten.

Hoe doen we dat?

Wij ondersteunen professionals en bestuurders in ons vakgebied met kennis. Op onze bijeenkomsten, die we vaak samen met partners organiseren, ontmoet je professionals uit het hele land die van en met elkaar willen leren of willen samenwerken. Ook zetten we samen met professionals nieuwe ontwikkelingen in gang. Onze website staat boordevol informatie en ook onze publicaties zijn daar te vinden. Volg ons via onze nieuwsbrieven en/of social media, dan blijf je op de hoogte van ontwikkelingen binnen en buiten de sector. Heb je een vraag? Dan kun je ons altijd bellen of mailen.

De Cultuurcoördinator

De cultuurcoördinator (icc'er) op school is de spil voor goed cultuuronderwijs voor ieder kind. De cultuurcoördinator zorgt dat iedereen enthousiast wordt en blijft voor cultuur en creativiteit in de klas en is de verbindende schakel tussen school en culturele omgeving. De eerste cultuurcoördinator werd opgeleid in 2005, de 7500e kreeg haar certificaat in juni 2017.

Icc-cursus voor cultuurcoördinatoren

Leerkrachten die cultuurcoördinator willen worden kunnen de icc-cursus volgen. Tijdens deze cursus schrijft de cursist – in afstemming met het team en de directie – een cultuurplan voor zijn of haar school. Het plan verwoordt de schoolvisie op cultuuronderwijs en bevat een concreet plan van aanpak waarin die visie wordt omgezet in activiteiten, lessen en projecten. Een doordachte visie en goed beleid op cultuuronderwijs helpen om de kwaliteit en continuïteit van cultuuronderwijs op school te waarborgen. Met een cultuurplan wordt cultuuronderwijs onderdeel van het schoolplan. Het plan wordt jaarlijks geëvalueerd en geactualiseerd.

De icc-cursus bestaat uit acht bijeenkomsten van ieder drie uur. De totale studiebelasting is 50 uur. Naast het schrijven van een cultuurplan staat werken aan draagvlak voor cultuuronderwijs en aan de competenties van de cultuurcoördinator centraal.

De icc-cursus is een erkende opleiding en gevalideerd door het lerarenregister. Je kunt de cursus opvoeren als professionaliseringsactiviteit op www.registerleraar.nl voor 50 registeruren (RU).

Het team van links naar rechts: Gert Bomhof, Chantal de Bonth-Vromans, Ronald Kox, Désirée de Kreuk, Vera Meewis, Marian van Miert, Bert Schoones, Eveline Simons, Laura Stoove, Kirsten Vogd, Eeke Wervers en Zoë Zernitz

Cultuur coördinator NL 2018

Magazine voor
professionals cultuur
in het primair onderwijs

Inhoud

Voorwoord door Sanne Scholten, directeur LKCA	5
7500 ^e cultuurcoördinator	6
Competenties cultuurcoördinator	10
Bildung en opera	12
Cultuuronderwijs op z'n Haags	16
Erfgoedwijsheid voor kleuters	21
Beleid voor cultuuronderwijs	23
Wat leer je van cultuuronderwijs	26
Post-hbo Cultuurbegeleider	30
Cultuurcoach in Aalsmeer	35
Vakintegratie op de pabo	37

Voorwoord

Al weer jaren geleden begon in Nederland de ontwikkeling om basisscholen meer verantwoordelijk te maken voor hun eigen cultuuronderwijs. Die verantwoordelijkheid hebben ze nog steeds en dat betekent keuzes maken: wat voor school zijn we, in wat voor (culturele) omgeving staan we, wat past bij onze leerlingen en hun ouders? Veel vragen om te stellen en te beantwoorden. En als de keuzes eenmaal gemaakt zijn, hoe zoek of maak je daar dan het juiste programma bij. In hoeverre baseer je je op het aanbod van de – vele of juist weinige – kunstenaars, initiatieven en instellingen. Ga er maar aan staan. Als cultuurcoördinator heb je in dit proces een cruciale rol. Je formuleert samen met je collega's het beleid, je maakt je collega's enthousiast en je weet de weg in het culturele aanbod.

Voor de scholen of besturen die echt een stap willen zetten met cultuuronderwijs is de post-hbo-opleiding Cultuurbegeleider ontwikkeld. Deze opleiding leidt cultuurcoördinatoren op om (bovenschools) cultuuronderwijs verder vorm te geven, via theoretische onderbouwing en praktijkonderzoek op school. Geïnteresseerd? Voor nieuwe cursisten is nu een aantrekkelijke subsidie beschikbaar.

Als LKCA willen wij dat alle kinderen en jongeren in het onderwijs en daarbuiten in aanraking komen met kunst en cultuur. Om dat voor elkaar te krijgen ondersteunen we de professionals die daar dag in dag uit voor zorgen. Zoals de inmiddels ruim 7500 cultuurcoördinatoren in Nederland en de trainers die hen opleiden. Als we van en met elkaar leren, slagen we er met z'n allen steeds beter in alle directeuren, collega's, leerlingen en ouders enthousiast te maken voor cultuur en creativiteit in het onderwijs.

De basis voor succes zit altijd in mensen. Mensen maken het verschil. Daar hebben we allemaal onze persoonlijke en professionele ervaringen mee. Verschil maken gaat zeker over kwaliteit, maar nog veel meer over energie en passie. Zo moest ik laatst terugdenken aan juf Selma, m'n muziekjuf. Ik hoorde heus wel dat ze niet zo mooi kon zingen, maar ze leerde ons met zoveel plezier en overgave liedjes! En wat was ik razend enthousiast over het hele team op de school van mijn kinderen dat met een eigen dansshow het schooljaar, dat in het teken van dans zou staan, aftrapte. Zo heb jij vast ook je verhalen over je collega's. En zij over hoe jij hen hebt geholpen.

Dankjewel voor je goede werk. We hopen je met dit magazine weer wat extra informatie en inspiratie te bieden. En laat het ons weten als er iets is waarmee we jouw werk gemakkelijker kunnen maken!

Sanne Scholten
Directeur LKCA

7500e Cultuurcoördinator: 'Ervaringen uit- wisselen en elkaar helpen vind ik heel waardevol'

Auteur: Marian van Miert

Het is woensdagmiddag 7 juni 2017. Zes leerkrachten van de stichting Onderwijsgroep Buitengewoon zijn verzameld voor de afsluitende bijeenkomst van de icc-cursus. Een van hen, Eva van Poppel, krijgt vandaag het jubileumcertificaat. Speciaal voor deze gelegenheid zijn niet alleen hun trainer Rudy Elmans en de schoolleiders aanwezig, maar ook LKCA-directeur Sanne Scholten. Kort en krachtig presenteren de leerkrachten hun cultuurbeleidsplannen. En dat zijn geen saaie droge presentaties. De cultuurcoördinatoren zingen, dichten en hebben gefilmd. Eén cultuurcoördinator laat zien dat een cultuurplan ook prima past op 1 A4'tje.

Wildveld, school voor praktijkonderwijs

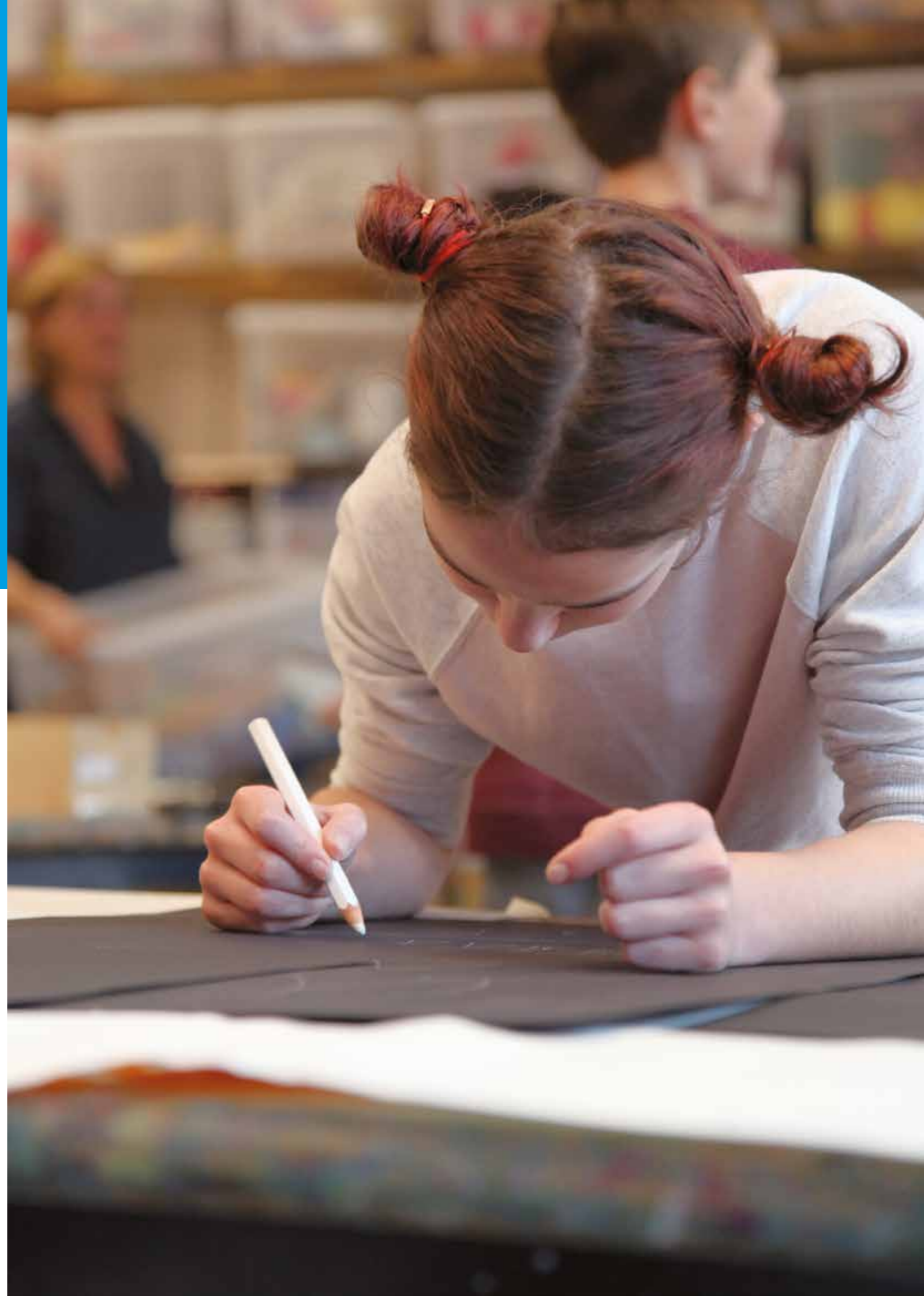
Eva van Poppel is de jubilaris. Zij ontvangt deze middag het 7500e icc-certificaat. Eva werkt op het Wildveld, een school voor praktijkonderwijs. Ze geeft er al 12 jaar Nederlands en CKV. De onderwijsgroep waar Wildveld deel van uitmaakt, wilde op alle zeven scholen een cultuurcoördinator hebben en schakelde daar icc-trainer Rudy Elmans voor in. De oproep om deel te nemen aan de icc-cursus kwam bij Eva terecht. Zij solliciteerde en kon aan de slag.

'De inhoud van de cursus past goed bij het vak CKV (Culturele en Kunstzinnige Vorming) dat ik geef. Bij CKV krijgen onze leerlingen onder andere schilderen, tekenen, filmpjes maken, muziek maken, fotografie en drama. We hebben een leerlijn gemaakt waarin alle disciplines terugkomen.

Het is vooral doen en maken. Ook gaan we elk jaar met de leerlingen naar het museum en krijgen ze ieder jaar een voorstelling te zien.'

Cultuurplan

Voor haar cultuurplan zette Eva eerst op een rij wat de school allemaal al doet en keek ze naar het beschikbare budget. Vervolgens betrok ze de visie van de school erbij. Ze ontdekte dat de school nog weinig deed met cultureel erfgoed. Dat gaat wat haar betreft veranderen in het cultuurbeleid. 'We zitten in Venlo. Er is hier genoeg cultureel erfgoed te vinden. Het lijkt mij leuk om daar opdrachten bij te verzinnen. Dat leerlingen bijvoorbeeld de stad in moeten en dan aan de hand van foto's van oude gebouwen iets moeten onderzoeken.'

Als je met de leerlingen aan het oefenen bent voor de jaarlijkse culturele avond zie je ze groeien: Hé, ik kan dit. Ik ben er trots op.

Eva van Poppel

Kunst en cultuur zijn belangrijk voor haar leerlingen. 'Als je met de leerlingen aan het oefenen bent voor de jaarlijkse culturele avond dan zie je ze groeien: Hé, ik kan dit. Ik ben er trots op. Ik vind het leuk om mee te doen aan deze avond en mezelf te presenteren aan het publiek.' Ze noemt als voorbeeld een leerling die een heel persoonlijk gedicht voordroeg. Op het podium vertelde ze dat ze met brutaal en stoer gedrag probeerde erbij te horen maar dat ze er uiteindelijk achter kwam dat dat gedrag niet bij haar paste. 'Het zijn pure en echte verhalen waar het publiek heel goed op reageert.'

Bijdrage icc-cursus

'Wat ik prettig vond aan de icc-cursus, was dat ik met collega's van andere scholen ervaringen kon uitwisselen. De ervaringen lopen heel erg uiteen en je merkt dat

er grote verschillen zijn tussen de scholen. Wij doen bijvoorbeeld al best veel aan kunst en cultuur maar er zijn scholen die nog nauwelijks iets doen. Elkaar daarbij helpen vind ik heel waardevol.'

De nieuwe cultuurcoördinatoren hebben dan ook afgesproken dat ze een paar keer per jaar bij elkaar komen en met elkaar een beleidsplan gaan schrijven voor de hele onderwijsgroep. 'En we gaan een culturele activiteit organiseren waar alle scholen bij betrokken worden. We denken aan een soort festival georganiseerd door onze leerlingen waarin de zintuigen centraal staan.'

'Ik ben heel blij dat ik nu het certificaat heb maar nu moet ik weer aan de slag. We gaan ons voorbereiden op de Special Heroes Dance Battle waaraan onze school morgen meedoet.'

Cultuureducatie op de kaart bij Buitengewoon

De cultuurcoördinatoren van de Onderwijsgroep Buitengewoon staan niet alleen. Thijs van Montfort, teamleider bij Impuls, een van de andere scholen van de onderwijsgroep, heeft de taak gekregen om cultuureducatie voor de groep scholen op de kaart te zetten. 'Belangrijk is dat we dat doen vanuit onze onderwijsopdracht en dat initiatieven en ontwikkelingen worden geborgd. Het ontwikkelen van activiteiten moet hand in hand gaan met het ontwikkelen van beleid. Als je op elke school een cultuurcoördinator hebt, zijn er in ieder geval binnen de scholen al enthousiaste aanjagers voor cultuureducatie.'

'De cultuurcoördinator is een belangrijke spil voor cultuureducatie en daarom willen wij hen goed faciliteren wat betreft opleiding, taakuren en toegang tot het netwerk in de regio. De cursus is een eerste stap. De cultuurcoördinatoren zullen binnen de onderwijsgroep een vakgroep gaan vormen om elkaar te informeren en te inspireren over inhoud en beleid.'

Speciaal Onderwijs

Dirk Monsma, auteur van het boek 'Fluisterzacht en haarzuiver' deed in 2016 onderzoek naar het cultuuronderwijs op speciale scholen. Hij concludeerde dat een derde van de scholen het goed doet maar nog pioniert om cultuuronderwijs te kunnen verbinden met de rest van hun onderwijs. Ook viel hem op dat de scholen die het goed doen alle mogelijke middelen aangrijpen om het cultuuronderwijs een impuls te geven. Op twee derde van de speciaalonderwijsscholen komt het leergebied Kunstzinnige oriëntatie er helaas bekaaid vanaf.

Het boek 'Fluisterzacht en haarzuiver, de betekenis van kunstonderwijs voor kinderen met speciale onderwijsbehoeften (2017)' is te bestellen via uitgever: Lemniscaat, Rotterdam. Prijs: 19,95 | ISBN 9789047708025

Meer informatie over cultuureducatie en het speciaal onderwijs:
<http://www.lkca.nl/speciaal-onderwijs>

Wat is een cultuurcoördinator?

De cultuurcoördinator (icc'er) op school is de spil voor goed cultuuronderwijs voor ieder kind. De cultuurcoördinator zorgt dat iedereen enthousiast wordt en blijft voor cultuur en creativiteit in de klas en is de verbindende schakel tussen school en culturele omgeving. De eerste cultuurcoördinator werd opgeleid in 2005, de 7500e kreeg haar certificaat in juni 2017.

icc-cursus voor cultuurcoördinatoren

Leerkrachten die cultuurcoördinator willen worden kunnen de icc-cursus volgen. Tijdens deze cursus schrijft de cursist – in afstemming met het

team en de directie – een cultuurplan voor zijn of haar school. Het plan verwoordt de schoolvisie op cultuuronderwijs en bevat een concreet plan van aanpak waarin die visie wordt omgezet in activiteiten, lessen en

projecten. Een doordachte visie en goed beleid voor cultuuronderwijs helpen om de kwaliteit en continuïteit van cultuuronderwijs op school te waarborgen. Met een cultuurplan wordt cultuuronderwijs onderdeel van het schoolplan. Het plan wordt jaarlijks geëvalueerd en geactualiseerd. Daarnaast biedt de cursus praktische handvatten en inhoudelijke kennis om cultuuronderwijs op school optimaal vorm te geven, te stimuleren en te borgen.

De icc-cursus bestaat uit acht bijeenkomsten van ieder drie uur. De totale studiebelasting is vijftig uur. Naast

het schrijven van een cultuurplan, staat werken aan draagvlak voor cultuuronderwijs en aan de competenties van de cultuurcoördinator centraal.

De icc-cursus is een erkende opleiding en gevalideerd door het lerarenregister. Je kunt de cursus opvoeren als professionaliseringsactiviteit op www.registerleraar.nl voor 50 registeruren (RU).

Na de cursus

Na de cursus gaat de cultuurcoördinator samen met het schoolteam,

de directie, eventuele partners en andere betrokkenen aan de slag om cultuureducatie verder handen en voeten te geven. De cultuurcoördinator bewaakt de voortgang en adviseert, informeert en enthousiasmeert betrokkenen. Andere taken zijn: onderhouden van contacten met culturele instellingen en kunstenaars, actief zijn in inspirerende netwerken en coördineren van culturele activiteiten op school.

De cultuurcoördinator is de motor en het aanspreekpunt voor kunst en cultuur. Daarmee is de cultuurcoör-

dinator niet degene die al het werk doet. Wel coördineert hij het team dat verantwoordelijk is voor de uitvoering van de plannen. Draagvlak creëren voor cultuuronderwijs is daarom erg belangrijk. Voldoende uren voor deze taken zijn noodzakelijk. Doorgaans is het aantal uren gebaseerd op de grootte van de school en de omvang en complexiteit van de uit te voeren taken.

<http://www.lkca.nl/primair-onderwijs/cultuurcoördinator>

Competenties

Tijdens én na de icc cursus ontwikkelt de cultuurcoördinator de competenties die noodzakelijk zijn voor de uitvoering van de icc-taken. Het gaat om de volgende competenties:

Communiceren

de cultuurcoördinator kan in gesprek met collega's binnen en buiten de school persoonlijke opvattingen ten aanzien van de inhoud en de plaats van cultuureducatie op een constructieve wijze kenbaar maken. Ook kan hij een planmatige aanpak bedenken voor interactie met collega's, ouders en personen uit het culturele netwerk van de school. De cultuurcoördinator zorgt daarbij dat er uitwisseling van ervaringen over cultuureducatie op gang komt met leerlingen, collega's, ouders en culturele instellingen.

Plannen ontwikkelen

de cultuurcoördinator kan de pedagogische opvatting van de school vertalen naar een visie op cultuureducatie, die visie in een cultuurplan omzetten naar activiteiten en een voorstel doen voor de inbedding van cultuureducatie in het curriculum. Hij kan het programma voor cultuureducatie verantwoorden als het gaat om de ontwikkeling van kinderen van groep 1-8 en om de bijdrage die cultuureducatie kan leveren aan het leef- en werkklimaat van de kinderen op de school.

Culturaanbod beoordelen

de cultuurcoördinator kan de kwaliteit van culturaanbod beoordelen, specialiseert zich vaak in een (van de) cultuurvak(ken) en heeft affiniteit met kunstzinnige oriëntatie en oriëntatie op jezelf en de wereld.

Coördineren

de cultuurcoördinator stemt activiteiten en leeromgeving af op de mogelijkheden binnen en buiten de school, en houdt daarbij rekening met ruimte, tijd, financiën en faciliteiten. Daarnaast kan hij vanuit de vraag van de school projecten op het gebied van cultuureducatie binnen en buiten school selecteren, initiëren en organiseren en collega's en ouders daarbij inzetten. Hij kan goed omgaan met onverwachte situaties bij de uitvoering van een cultuuractiviteit op school.

Samenwerken met externen

de cultuurcoördinator is contactpersoon tussen school en cultuurinstellingen en kan duidelijk aangeven wat de wensen en mogelijkheden zijn. Hij kan mensen van buiten de school op een interactieve manier betrekken bij plannen en activiteiten op het gebied van cultuureducatie.

Samenwerken binnen de school

de cultuurcoördinator heeft zicht op de verschillende opvattingen van collega's ten aanzien van cultuureducatie en kan deze integreren in het cultuurplan of de culturele activiteiten. Hij is in staat draagvlak te creëren bij collega's, ouders en andere betrokkenen.

Professionaliseren

de cultuurcoördinator kent zijn eigen sterke en zwakke punten en kan daaruit leervragen destilleren en (na- of bij-)scholing zoeken. Hij weet hoe hij gebruik kan maken van netwerken voor het uitwisselen van kennis en ervaringen en kan via onderzoek en reflectie een bijdrage leveren aan de onderwijsverbetering en ontwikkeling op het gebied van cultuureducatie.

Bildung en opera

Auteur: Eeke Wervers

Een bestuur met 25 basisscholen dat bildung als uitgangspunt neemt en met alle scholen een groot opera-project uitvoert? Een directeur van een basisschool die ook bovenschools cultuurcoördinator is en samen met alle cultuurcoördinatoren een professionele leergemeenschap vormt? De leerkracht als vertaler tussen de wereld van het kind en de grote wereld? Het kan allemaal in Zaandam, vertellen Rien Spies, lid van het college van bestuur van Agora en Marc van de Geer, directeur van basisschool Het SchatRijk en bovenschools cultuurcoördinator.

Bildung en schoolse vakken

Onze kinderen groeien op in een wereld die snel verandert. Hoe de wereld er over vijf, tien jaar uit zal zien, is een vraag die we niet of nauwelijks kunnen beantwoorden, aldus Rien. Tegelijkertijd is het onze opdracht onze leerlingen voor te bereiden op en toe te rusten voor deze toekomst.

Hoe we dat doen? Wij hebben gekozen voor de brede ontwikkeling van kinderen. De afgelopen jaren keken we vooral naar de 21e eeuwse vaardigheden, die natuurlijk niet zo 21e eeuws zijn. Door nu de aandacht te richten op bildung, komt daar persoonsvorming bij. Dat past bij onze visie op onderwijs. Onze opdracht is dat we kinderen niet alleen toerusten met kennis en vaardigheden, maar ook zorgen dat ze competente burgers worden en zich leren verhouden tot alle aspecten van de samenleving.

Bildung en de Zaanse agora

Alweer een jaar of acht geleden hoorde ik voor het eerst over bildung, vertelt Rien, en sindsdien ben ik ermee bezig. In ons beleidsplan is het een belangrijk uitgangspunt. Onze medewerkers, mensen uit het bestuur, de directie van scholen, IB en de kinderopvang volgden scholing over dit onderwerp. Zij fungeren als ambassadeurs. Ondertussen werken de scholen en de kinderopvang met bildung, ieder op zijn eigen manier.

Naast bildung vinden we ook opbrengstgericht werken belangrijk. Bij het onderwijs in de schoolse vakken, zoals taal, lezen en rekenen, is het de bedoeling dat kinderen iets leren en iets kunnen. Bij bildung werken we eraan dat kinderen ook iets worden.

Interessant in dit verband is het boek En denken! waarin René Gude en Gerard van Stralen het begrip bildung voor leraren uitwerken. Een belangrijk uitgangspunt is dat de leerkracht de leerling moet helpen in de toekomst te kijken. Hij moet de vertaler zijn tussen de wereld van het kind en de grote wereld (nu en straks).

In vervolg hierop heeft Peter Henk Steenhuis, als onderdeel van het bildungstraject van Stichting Agora, een bijzonder boek geschreven: De Zaanse Agora. Hierin is bildung uitgewerkt in een Agora-model en vertaald naar de Zaanse situatie. Door verschillende mensen uit de Zaanstreek te interviewen, ontstaat een beeld van bildung in de praktijk. In het Agora-model worden vier trainingspraktijken en vier levenssferen onderscheiden.

Agora en De Nationale Opera

Om met alle scholen gezamenlijk het begrip bildung en de rol van kunst als trainingssfeer verder in te vullen, hebben we gekozen voor een gemeenschappelijk kunstproject: de opera. Hiervoor zijn de scholen van Agora voor het schooljaar 2017-2018 een samenwerking aangegaan met de Nationale Opera. Marc: 'Opera past helemaal binnen het beeld van de brede vorming van kinderen. Ze komen in aanraking met kunst en leren diverse vaardigheden zoals

zichzelf presenteren, samenwerken, organiseren, maar ook omgaan met succes en teleurstelling en doorzetten. Verder komen facetten als muziek, zang, regisseren, dirigeren, kostuumontwerp, schmink, decors en lichttechniek aan bod. Opera is een brede kunstvorm waar je heel veel mee aan de orde kunt stellen.'

'Bij het opera-project spelen de cultuurcoördinatoren een belangrijke rol. Zij zijn een soort change agents in hun eigen school. Zij betrekken alle aspecten van muziek bij

De aandacht voor bildung heeft op mijn eigen school geleid tot een sterk verlangen om betekenisvoller onderwijs te geven. De kunstvakken spelen daarbij een belangrijke rol.

Marc van de Geer

Inspiratie: Bildung door de eeuwen heen

De inspiratie en de aandacht voor bildung vinden hun bron in de agora in het oude Griekenland. Een marktplaats waar de inwoners bijeenkwamen om elkaar te ontmoeten, met elkaar in debat te gaan en kennis te delen. Geïnspireerd door dit Griekse uitgangspunt ontwikkelde René Gude, samen met Peter Sloterdijk, Erno Eskens en Gerard van Stralen, het Agora-model. In dit model worden vier trainingspraktijken en vier levenssferen onderscheiden.

De trainingspraktijken zijn

- de school (filosofie/wetenschap),
- de tempel (religie),
- het museum (kunst)
- de sportschool (sport)

In elk van deze trainingspraktijken leer je hoe je je beter kunnen gedragen in de vier levenssferen:

- de privésfeer
- de private sfeer
- de publieke sfeer
- de politieke sfeer

Meer informatie
www.agora.nu

het verhaal, niet alleen de beleving van muziek, maar ook de positieve werking ervan op de ontwikkeling van het brein. Zonder onvoorwaardelijke steun van de directeuren lukt het echter niet. Het directeurenoverleg is dan ook belangrijk. Daarnaast is de ene cultuurcoördinator de andere niet. De een heeft veel met kunst en cultuur, voor de ander is het een taak die er dit jaar is bijgekomen. Vooral de laatste groep moet je stap voor stap meenemen.'

'Ik verwacht dat het operaproject een uitstraling heeft naar alle cultuurcoördinatoren. Het is een bijzonder project en het betekent zoveel voor de kinderen. De meesten komen voor het eerst in een schouwburg. Maar het begint bij de cultuurcoördinator zelf, je moet eerst zelf gepassioneerd zijn voor kunst en cultuur om die passie over te kunnen brengen in je school.'

Bildung en Agora-model binnen Leergemeenschap

De cultuurcoördinatoren van de Agora-scholen vormen samen een professionele leergemeenschap (PLG) rond kunst en cultuur. Er zijn ook PLG's rond bijvoorbeeld taal, rekenen en bildung. Cultuurcoördinatoren van verschillende scholen komen drie dagdelen per jaar bij elkaar om elkaar te ontmoeten en van elkaar te leren, vertelt Marc. 'Vaak kiezen we voor de bijeenkomsten een culturele locatie, bijvoorbeeld het Joods historisch museum, het concertgebouw of het Muziektheater.'

'Bildung en het Agora-model komen vaak aan bod. Iemand die het model praktisch heeft uitgewerkt krijgt dan de tijd om toe te lichten hoe hij of zij dat gedaan heeft. Het Agora-model stimuleert om bijvoorbeeld een thema als Monet van verschillende kanten te bekijken. Het helpt als een enthousiaste cultuurcoördinator het model zelf heeft toegepast en ervaren in de praktijk, en de worstelingen ook kent. Dan denkt de rest: wauw, zo kan het dus. De aandacht voor bildung heeft op mijn eigen school geleid tot een sterk verlangen om betekenisvoller onderwijs te geven. De kunstvakken spelen daarbij een belangrijke rol.'

'Cultuuronderwijs op zijn Haags is echt van de stad'

Auteur: Niké Hijink-Eppink

CultuurSchakel is bezig met de implementatie van 'Cultuuronderwijs op zijn Haags' (COH). Een ambitieus plan, waarin scholen, kunstenaars, culturele instellingen en de gemeente met elkaar samenwerken om cultuuronderwijs een verdiepingsslag te geven. Waarin instellingen hun aanbod afstemmen op de leerlijnen van CultuurSchakel. En waarin de cultuurcoach van CultuurSchakel intensief samenwerkt met de cultuurcoördinatoren. Hoe ze dit doen? Cultuurcoaches en icc-trainers Gerbry Junte en Pauline Verhallen vertellen er meer over.

Een dikke brochure bevat het aanbod van seizoen 2017/2018 van alle podia, musea en andere culturele instellingen uit Den Haag. Er staat steeds duidelijk bij hoe het aanbod past bij de inhoud van de nieuwe COH-leerlijnen die op Haagse basisscholen aan bod komen. Scholen die kiezen voor aanbod dat aansluit bij de leerlijnen, krijgen extra subsidie van de gemeente.

'De leerlijnen zijn gemaakt rondom de thema's Onze Stad, Utopie, Identiteit en Verhalen', vertelt Pauline. 'Deze thema's zijn samen met scholen en culturele instellingen gekozen. Ze omvatten acht kunst disciplines en in totaal 128 projecten. Scholen kunnen hier flexibel mee werken: ze kunnen één discipline kiezen, een los project of een thema waarbij ze verschillende disciplines combineren.'

'In de brochure kun je per culturele activiteit zien bij welke leerlijn die aansluit', vult Gerbry aan. 'Zo ontstaat er samenhang tussen wat er in de klas gebeurt en de cultu-

rele activiteit, zoals een voorstelling of museumbezoek. Hiermee sluiten we aan bij de authentieke kunsteducatie waarin professionele kunst samenkomt met kunst in de klas. De leerlijnen zijn allemaal gebaseerd op het creatieve proces. Dat is nog niet echt gebruikelijk in het onderwijs. De meeste scholen werken nog methodisch en niet procesmatig.'

Op dit moment hebben ruim 40 scholen gewerkt met COH. Het streven is dat over vier jaar 75 scholen (50%) iets met COH doen. Gerbry: 'De scholen bepalen zelf of ze ermee willen werken, het moet wel bij ze passen. Geïnteresseerde scholen kijken samen met de cultuurcoach hoe COH kan aansluiten bij de visie en het curriculum van de school.'

Tools en training

In de praktijk blijkt dat leerkrachten nog ondersteuning kunnen gebruiken om te komen tot meer artistieke

verdieping. Pauline: 'Leerkrachten kunnen met de lesinhouden die bij deze leerlijnen horen een discipline starten, maar hebben vanuit hun opleiding niet veel kennis van de kunstvakken meegekregen. Het idee is toen ontstaan om verdieping te geven in de vorm van een toolbox. In de toolbox zitten infographics en filmpjes van lessituaties over werkvormen, technieken en materialen. Deze geven leerkrachten handvatten bij het uitvoeren van de lesinhouden.'

Net als elders in Nederland heeft CultuurSchakel de icc-cursus de laatste jaren vernieuwd. Pauline: 'We hebben het allemaal 'Haags' gemaakt. Het speeddaten met de vele Haagse culturele instellingen bieden we bijvoorbeeld niet in de cursus aan, maar apart. In de cursus verdiepen we ons bij toerbeurt in een instelling om te laten zien hoe een school met een instelling kan samenwerken. En tijdens onze jaarlijkse Haagse Cultuuronderwijs Dag voor alle Haagse scholen bieden we vervolgens een speeddate aan tussen scholen en culturele instellingen.'

Cultuuronderwijs gaat over de ontwikkeling van het kind en zou niet afhankelijk moeten zijn van al dan niet beschikbare subsidies.

Gerbry Junte

Rol van de cultuurcoach

De cultuurcoach adviseert en ondersteunt de scholen bij de verankering van cultuuronderwijs. Gerbry: 'Elke school heeft een cultuurcoach om de leerkrachten te begeleiden. De cultuurcoach heeft dan logischerwijs ook een grote rol bij de icc-cursus en werkt tijdens de opleiding samen met de cultuurcoördinator aan het cultuurplan.'

Voor de icc-cursus heeft CultuurSchakel bekeken welke instrumenten cultuurcoaches gebruiken als ze scholen begeleiden. Deze instrumenten komen aan bod tijdens de cursus. Gerbry: 'Een voorbeeld is 'The Logical Framework', een schema dat in één oogopslag de verbinding tussen de visie, de doelen en de activiteiten zichtbaar maakt. De cultuurcoach begeleidt, houdt een vinger aan de pols, leest mee met het cultuurplan en geeft advies.'

Verdieping van cultuuronderwijs

Gerbry: 'De icc-cursus is bijzonder omdat het voor scholen helder wordt waarom ze doen wat ze doen. Cultuuronderwijs gaat, door de icc-cursus, dieper dan 'even een creamiddag hier en een project daar'. Je werkt met je team aan een cultuurplan en aan draagvlak.' Pauline: 'We merken ook dat directies en schoolbesturen een visie op cultuuronderwijs belangrijk vinden. Directie- en bestuursleden waren dan ook aanwezig bij de presentatie van de cultuurplannen.'

Gerbry en Pauline hopen dat cultuuronderwijs in de toekomst niet meer zo vrijblijvend is. Pauline: 'Ik zou willen dat scholen het normaal vinden om cultuuronderwijs aan te bieden. Het hoort er gewoon bij.' Gerbry: 'Ook hoop ik dat cultuuronderwijs niet meer afhankelijk is van subsidies. Cultuuronderwijs gaat over de ontwikkeling van het kind en zou niet afhankelijk moeten zijn van al dan niet beschikbare subsidies. Het budget dat structureel beschikbaar is moet als vanzelfsprekend apart gezet worden voor cultuuronderwijs.'

Reacties leerkrachten op icc-cursus

De icc-cursus geeft goede handvatten om een cultuurplan te schrijven en kennis te nemen van alles waar een cultuurcoördinator mee te maken krijgt.

Meer informatie:

Leerlijnen van Cultuuronderwijs op zijn Haags: <https://cultuurschakel.nl/cultuuronderwijs/cultuuronderwijs-op-zijn-haags/leerlijnen>

Op weg naar integratie van vakken

De Starter: Daltonschool, Vreedzame school en nu ook CultuurProfielSchool

Auteur: Melissa de Vreede

Op 4 oktober 2017 namen Marlies van Goor (cultuurcoördinator) en Annemarie Beukema (directeur) vol enthousiasme het naambord in ontvangst dat ze vanaf die dag op hun schoolmuur mochten spijkeren: ODS De Starter in Groningen behoorde tot een van de zeven eerste CultuurprofielScholen-PO in Nederland. Hoe ziet zo'n cultuurprofielSchool eruit en hoe wordt het cultuuronderwijs daar vormgegeven? Marlies en Annemarie laten het graag horen en zien.

Inspraak van leerlingen

Annemarie heeft net vanochtend een vergadering gehad met de leerlingenraad. Zij vroeg de kinderen waar ze trots op zijn binnen hun school: 'Ze vinden het fijn dat er zoveel creativiteit is op school. Dat ze dingen kunnen máken. Dat vinden ze belangrijk. Ze zijn zich er dus van bewust waar we mee bezig zijn. Dat is toch het mooiste compliment dat je kunt krijgen? De leerlingen zijn de voelers en de dragers van het onderwijs. Maar ze hebben ook wensen: ze willen dat er meer met muziek gebeurt. En dat de inrichting van de school vrolijker wordt. Het meisje dat klas 6 B vertegenwoordigt heeft dat laatste zelfs in haar verkiezingsprogramma opgenomen'. Marlies vult aan: 'Ja, ze komen ook weleens bij mij om over de inrichting te praten. Het is lastig omdat we deels in een oud gebouw zitten. Heel mooi,

echt erfgoed uit de jaren '20. We hebben daar trouwens een prachtig project over gemaakt. We maken de kinderen er dus bewust van dat we in een bijzonder gebouw zitten. Dat heeft als consequentie dat we niet zomaar overal van alles kunnen ophangen. En de muzikwens van de leerlingen gaat binnenkort in vervulling. We waren zelf ook niet zo tevreden over het muziekonderwijs, maar kunnen nu meedoen met het overheidsprogramma Meer Muziek in de Klas.'

Vakoverstijgende aanpak

Als je De Starter binnenkomt, heb je niet direct de indruk dat de inrichting erg opgevrolijkt moet worden, zoals de leerlingen blijkbaar graag willen. De entree hangt vol werkstukken en er staat een piano waar iedereen op mag

spelen. Toegegeven, de entree bevindt zich in het 'nieuwe' gedeelte dat een paar jaar geleden aan het monumentale oude gedeelte is vastgeplakt. De school 'ademt' cultuur en dat is niet in de laatste plaats te danken aan Marlies van Goor die als een van de eersten haar icc-certificaat behaalde, inmiddels al weer bijna 12 jaar geleden. Zij maakte een cultuurplan dat netjes samen met enkele collega's af en toe wordt geüpdatet.

Twee jaar geleden vond dit 'CKV-clubje' het tijd om de focus met het hele team weer eens op het cultuuronderwijs te richten. Ze organiseerden een studiedag over dit thema. Marlies zegt daarover: 'Ik vond het best spannend. We deden van alles op allerlei vlakken: science, ict, kunst en cultuur. Maar er zat weinig samenhang in. Ik liet als aftrap een filmpje van mijn favoriet zien, Ken Robinson, en dat viel heel goed. We proberen nu op allerlei manieren vakoverstijgend te werken'.

Een van die manieren is werken in zogeheten ateliers. Vier weken lang werken alle groepen een dagdeel per week aan een vakoverstijgend thema. Daaraan is een aantal voorwaarden verbonden: er móet een persoon of instelling van buiten de school bij worden ingeschakeld. Er móet afwisseling in het programma zitten, zodat de kinderen ook actief bezig zijn. Met een dramaoefening bijvoorbeeld, of met even dansen of zingen. Marlies: 'We hebben dat vorig jaar voor het eerst gedaan. Dit jaar gebruiken we om terug te blikken en te verbeteren. Het gaat erom dat we ons er steeds van bewust zijn waar we mee bezig zijn: aan welk kerndoel werk ik nu en hoe vul ik dat het beste in? We zijn eigenlijk onderweg van een methode naar een leerlijn en vanaf daar naar integratie. Dát is ons uiteindelijke doel. Maar dat is een heel proces.'

Inbedding cultuurmenu

Met de Groningse cultuurinstellingen is regelmatig contact. De Starter is al jarenlang afnemer van het cultuurmenu zodat alle kunst disciplines gegarandeerd

De Vereniging CultuurProfielScholen Primair Onderwijs (VCPS – PO) werd op 20 april 2016 opgericht als uitbreiding op de Vereniging CultuurProfielScholen Voortgezet Onderwijs (VCPS – VO) die in 2017 tien jaar bestond. De vereniging is ervan overtuigd dat kunst en cultuur een toegevoegde waarde hebben voor de ontwikkeling van talenten van kinderen. Het predicaat CultuurProfielSchool garandeert dat kwalitatief goed cultuuronderwijs geïntegreerd is in het lesprogramma van alle groepen van de basisschool. De VCPS-PO ondersteunt leden en aspirant-leden bij het formuleren van een visie en een beleidsplan, met voor cultuuronderwijs een prominente plaats in het lesprogramma. In oktober 2017 werden de eerste zeven leden en de eerste zeven aspirant-leden bekendgemaakt. Verschillende scholen hebben inmiddels belangstelling zich ook aan te melden.

Meer informatie:

www.cultuurprofielScholen.nl

aan bod komen. Ook op dit punt streeft de school naar meer samenhang. Marlies: 'Voor ons is 'werken in een context' essentieel, een context die rijk is aan cultuur. Natuurlijk is het voor kinderen een geweldige ervaring om voor de eerste keer in de Schouwburg te komen. Dat gun je iedereen! Maar wij willen geen losse flodders. Niet 'oh wat leuk' en dan is het klaar. We bereiden alles voor en we proberen activiteiten in te passen in een thema. Dat geldt ook voor een bezoek aan het Groninger Museum. Een tentoonstelling over 'De Ploeg'? Prima, maar die moet wel ingebed worden in waar we verder op school mee bezig zijn'.

De kinderen vinden het fijn dat er zoveel creativiteit is op school. Dat ze dingen kunnen máken. Dat vinden ze belangrijk. Ze zijn zich er dus van bewust waar we mee bezig zijn. Dat is toch het mooiste compliment dat je kunt krijgen?

Annemarie Beukema

Haan Hubertus neemt kleuters mee

De eerste stappen naar erfgoedwijjsheid

Auteur: Melissa de Vreede

Wie heeft er beter zicht op dorp of stad dan de haan op de kerktoren? Eigenlijk niemand. Daarom koos Erfgoed Brabant gouden haan Hubertus als personage om kleuters kennis te laten maken met hun eigen omgeving. Hubertus is van zijn toren gewaaid en komt in het lokaal van groep 1 en 2 terecht. En van daaruit laat hij de kinderen van alles ontdekken in hun dagelijkse omgeving. Zo geeft hij kleuters de eerste noodzakelijke handvatten om erfgoedwijze burgers te worden.

Twee woorden

Voor kleuters is het begrip tijd (verleden, heden, toekomst) nog ingewikkeld. In dit project gaat het daarom vooral om ruimte. Allereerst verkennen de kinderen hun eigen klaslokaal. Welke vorm heeft de deur. Wat is een rechthoek en hoe ziet een cirkel eruit? Wat zie je als je op een ladder gaat staan? En is het mogelijk om een plattegrond te maken van de ruimte? Ja, dat blijken kinderen zelfs op die jonge leeftijd al heel goed te kunnen.

Dan wordt het tijd om op onderzoek uit te gaan in de rest van het schoolgebouw, want iedere school heeft wel verborgen hoeken, deuren, kelders of zolders die verras-

singen opleveren. Tijdens de zoektocht zingen de leerlingen het hanenlied. En een voor een dragen ze vol trots de hanenmuts. Omdat haan Hubertus een deftige haan is, is hij gewend met twee woorden te spreken: voor ieder zelfstandig naamwoord komt een bijvoeglijk naamwoord. De leerlingen komen dus niet gewoon een deur tegen, nee, een houten deur of een nieuwe deur. Of een ijzeren hek. Of een vierkante tafel. Zo leren de kleuters te beschrijven en te benoemen.

Ontdekken en benoemen

Het project *Op de toren zit een haan* is op initiatief van Erfgoed Brabant ontwikkeld door Zeeman & de Regt

Het project is overal toepasbaar en tegelijkertijd het meest lokale project dat we ooit hebben gemaakt. Elke school kan het uitvoeren, maar iedere school is anders, dus wordt het project ook steeds anders.

Tera Uijtdewilligen

(onderwijskundigen) als concrete uitwerking van leerdoelen die zijn omschreven in de publicatie Wijzer met erfgoed-educatie (2014) van dezelfde instelling. 'Het project is overal toepasbaar en tegelijkertijd het meest lokale project dat we ooit hebben gemaakt', zegt Tera Uijtdewilligen, project-leider bij Erfgoed Brabant. 'Elke school kan het uitvoeren, maar iedere school is anders, dus wordt het project ook steeds anders. Ook omdat de omgeving van elke school veel te bieden heeft. Hubertus legt aan de kinderen uit wat 'bezienswaardigheden' zijn. Daar kun je dus met je kinderen naartoe. Er is een zogeheten kraaikaart (soort bingo kaart) om mee te nemen met daarop 'struik', 'boom', 'hok', 'hek'. Iedere keer als de kleuters iets zien dat op het kaartje staat, moeten ze 'kukeleku' zeggen. Zo leren ze spelenderwijs woorden en begrippen. En ze ontdekken dingen in de buurt die ze nog nooit eerder bewust hadden gezien.

Erfgoedwijze kleuters

Bij de opzet van het project is vanzelfsprekend rekening gehouden met de doelgroep. In dit geval jonge kinderen. Er is veel afwisseling in werkvormen en opdrachten. Er zijn voorleesverhalen en kijkplaten. De kinderen zingen, tekenen, doen spelletjes (bingo blijkt heel populair bij kleuters!) en bewegen vooral ook veel.

Ook het leerproces is punt van aandacht. Bij erfgoedonderwijs zijn met name drie fasen van belang. Allereerst moet je de voorkennis activeren. Het is cruciaal dat je die eerst 'ophaalt', niet alleen om de leerlingen goed voor te bereiden, maar ook om ze te motiveren: Wat gaan we doen en wat weten we nog? Vervolgens is er een moment voor de werkelijke beleving van erfgoed. De leerlingen ontdekken en maken mee. Zo leren zij spelenderwijs. In de laatste fasen, de verwerking, worden de recent opgedane ervaringen geïntegreerd met eerder verworven kennis: Wat hebben we vandaag gezien en welke dingen hebben we onthouden?

Erfgoedonderwijs kan leerlingen leren om hun waarnemingen, denkstappen en meningen goed onder woorden te brengen. Daarbij komen op een vanzelfsprekende manier allerlei vakgebieden aan de orde: taal, rekenen, geschiedenis en aardrijkskunde.

Voor meer informatie en bestellen van het project:
www.erfgoedbrabant.nl/onderwijs

Hoe staat het met

beleid voor cultuuronderwijs?

Auteur: Marlies Tal

Nieuwe ministers voor onderwijs en cultuur, ontwikkelteams voor curriculumvernieuwing, een vervolg op de matchingsregeling Cultuureducatie met Kwaliteit. Welke actuele beleidsontwikkelingen zijn relevant voor professionals in het primair onderwijs?

De overheid wil de kwaliteit van cultuuronderwijs in het primair onderwijs voortdurend verbeteren. Cultuuronderwijs is vaak te incidenteel en heeft teveel losstaande activiteiten. Er is nog steeds niet overal sprake van een samenhangend structureel programma en de leerkrachten zijn niet altijd even ter zake kundig. Via wettelijke regelgeving voor het onderwijs en stimuleringsbeleid probeert de overheid hier al enige jaren verbetering in te brengen. Een overzicht.

Inzet lokale culturele omgeving van de school

In 2013 werd het Bestuurlijk Kader Cultuur en Onderwijs (BKCO) afgesloten voor 10 jaar vanuit het idee dat cultuuronderwijs een gezamenlijke verantwoordelijkheid is van scholen, culturele instellingen en overheden. Het bestuurlijk kader vormt de paraplu waaronder deze partijen lokale overeenkomsten kunnen sluiten.

In de provincies en de 35 grote gemeenten waarmee het rijk het BKCO had vastgesteld, bleek het niet altijd te lukken om lokale convenanten af te spreken. Binnen de eerste Matchingsregeling Cultuureducatie met Kwaliteit (2013-2016) waren al afspraken gemaakt tussen overheden, cultuur en onderwijs. De matchingsregeling nam de noodzaak voor lokale afspraken eigenlijk weg.

Belangrijke vraag is nu: Wat gebeurt er na 2020 als er binnen het CmK-programma geen matchingsregeling meer is? Zitten overheden, cultuur en onderwijs dan nog vanzelfsprekend met elkaar om de tafel onder de BKCO-paraplu?

Wellicht dat het advies van de Onderwijsraad - *Decentraal onderwijs bij de tijd. Agenda voor een landelijk beraad over de rol van gemeenten bij onderwijs* - antwoord geeft op deze vraag. Hierin pleit de raad voor een dialoog over de gemeentelijke rol in het onderwijsbeleid. Cultuureducatie valt weliswaar onder de verantwoordelijkheid van de schoolbesturen, maar als je de lokale culturele omgeving wilt benutten is ook de gemeente een partner. Want, zo stelt Jantine Kriens, algemeen directeur van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten: 'We beseffen steeds meer dat kinderen opgroeien in een dorp of wijk en dat de lokale overheid een verantwoordelijkheid heeft in opvoeding en ontwikkeling van hun jongste inwoners. Die verantwoordelijkheid kunnen gemeenten alleen maar samen met ouders, leerkrachten, buurtbewoners, schoolartsen en andere professionals dragen.'

Het programma Cultuureducatie met Kwaliteit

Het programma Cultuureducatie met Kwaliteit (CmK) bestaat uit verschillende onderdelen waaronder subsidie-regelingen voor het primair onderwijs, de pabo's en

specifiek voor muziek. Een van de subsidieregelingen voor het PO is de matchingsregeling Cultuureducatie met Kwaliteit. Inzet in de tweede ronde van deze regeling (looptijd 2017-2020) is vooral de verdieping van alles wat in de eerste periode is ontwikkeld (doorgaande leerlijnen, beoordelingsinstrumenten, deskundigheidsbevordering en de lokale culturele omgeving) en te zorgen dat er meer scholen worden bereikt. Met de CmK-subsidieregeling Impuls muziekonderwijs kunnen scholen investeren in meer en beter muziekonderwijs op de basisschool. De derde ronde van deze regeling loopt tot voorjaar 2018.

Onder de naam Curriculum.nu werken leraren, schoolleiders en schoolteams vanaf 2018 aan een vernieuwd curriculum.

Ervaringen uit de eerste ronde van de muziekimpuls worden begin 2018 verwacht.

Culturele partijen als implementatienetwerk

De overheid probeert het cultuuronderwijs vooral vanuit het cultuurbeleid te beïnvloeden, maar dat is lastig omdat Nederlandse scholen in hoge mate autonoom zijn. Daarom is de overheidsinzet vooral gericht op samenwerking tussen culturele partijen en onderwijsinstellingen. Zo is er via het programma CmK bijvoorbeeld geld voor culturele partijen om die verbinding te realiseren. Ook via cultuurcoaches zet de overheid in op een duurzame relatie tussen cultuur en onderwijs met de Brede Impuls Combinatiefuncties. In het voorjaar van 2018 wordt duidelijk of deze impuls aangepast wordt, passend bij de decentralisaties.

Curriculum.nu

Hoe bereid je leerlingen zo goed mogelijk voor op de toekomst? Welke kennis hebben zij daarvoor nodig en welke vaardigheden moeten zij zich eigen maken? Is er een vernieuwd curriculum nodig om hierop in te spelen? De Tweede Kamer legt het initiatief om zich hierover te buigen bij het onderwijs en de vakverenigingen. Onder de naam Curriculum.nu werken leraren, schoolleiders en schoolteams vanaf 2018 aan een vernieuwd curriculum. Eind

2017 zijn deelnemers voor ontwikkelteams geworven om in het voorjaar 2018 aan de slag te gaan. De ontwikkelteams bestaan uit 6 leraren VO, 6 leraren PO, 1 schoolleider VO en 1 schoolleider PO.

Eén van de 9 ontwikkelteams is gericht op kunst en cultuur. In 2019 wordt een eindrapport verwacht zodat het nieuwe curriculum vanaf 2021 kan worden ingevoerd.

Basis voor Cultuureducatie

Het LKCA ontwikkelde samen met de cultuursector, onderwijs en overheden een aanpak die alle leerlingen gelijke toegang geeft tot kwalitatief goede cultuureducatie: de handreiking Basis voor Cultuureducatie. De handreiking beschrijft een toekomstbeeld dat direct aansluit op ontwikkelingen als curriculum.nu en programma's als Cultuureducatie met Kwaliteit. Deze programma's stimuleren meer geïntegreerd werken en de samenwerking met de omgeving van de school. Ook ontstaat hiermee een nauwere verbinding tussen binnen- en buitenschoolse cultuureducatie.

Leeromgeving inbedden in de maatschappij

Ooit was het onderwijs een omgeving voor integratie en ontplooiing voor alle kinderen. Die tijd is voorbij. Door ontwikkelkansen die hoger opgeleide ouders hun kinderen

bieden is de kloof weer gegroeid, zoals ook blijkt uit het rapport van de Inspectie uit 2016. Om te zorgen dat de ontplooiingskansen voor alle kinderen in de toekomst weer toenemen is het belangrijk om de leeromgeving breder in te bedden in de maatschappij, bijvoorbeeld door de integratie van Centra voor de Kunsten met scholen. De experimentele ruimte voor scholen om leerlingen van 10-14 ruimte te bieden voor een geleidelijke overgang van basis- naar voortgezet onderwijs, een van de punten in het regeerakkoord van VVD, D66, CDA en Christenunie, biedt wellicht ook ruimte voor dit toekomstbeeld.

Meer lezen:

Marlies Tal en Ronald Kox, Basis voor Cultuureducatie, 2016

Inspectie van het onderwijs Peil.Kunstzinnige oriëntatie 2015-2016, 2017

'Zonder de culturele vakken zou ik niet op deze school willen zitten.'

Auteur: Tamar de Corte

Acht jaar lang kwamen ze op school in aanraking met allerlei kunstdisciplines. De leerlingen van groep 8 van de Vierambacht en de Bavokring in Rotterdam maakten vele uitstapjes naar musea en theaters, volgden dramalessen, tekenlessen en muzieklessen, en kregen in hun klas kunstenaars over de vloer. Wat vinden ze nu eigenlijk van al die lessen? En wat hebben ze ervan geleerd? Hun kijk op cultuuronderwijs blijkt verrassend en scherpzinnig.

Ze vinden het best een beetje spannend om uit de klas gehaald te worden en in een kamertje met een onbekende mevrouw over cultuuronderwijs te praten. Maar al snel zijn ze gerustgesteld. De eerste vraag, over welke activiteit ze het leukst hebben gevonden, blijkt niet moeilijk te beantwoorden. Hoewel 'leuk' binnen cultuuronderwijs geen doel op zich is, vinden ze de activiteiten waaraan ze hebben deelgenomen gewoon leuk. De favorieten zijn drama, muziek, tekenen en culturele uitstapjes. Alisia: 'Ik vond drama het leukst. Want dan mag je iemand spelen die je niet bent en mag je lekker druk zijn.' Michaëla: 'Muziek vond ik leuk om te doen. Knutselen en tekenen ook omdat ik met tekenen een soort leven en fantasie kan tekenen.' Puck: 'Ik houd veel van muziek en ik vind het ook leuk om buiten school dingen te leren zodat je niet alleen maar binnen les hebt.'

Een meisje spelen

Er volgen ook dingen die niet in de smaak vielen. Een les die saai was, lang duurde, en waarbij ze lang stil moesten zijn. Het blijkt gemakkelijker om aan de hand van ervaringen van klasgenoten iets te zeggen over de mindere kanten van cultuuronderwijs. Esmā: 'De kinderen uit mijn klas vinden het ook leuk. Behalve als de jongens bijvoorbeeld een opdracht krijgen dat ze een meisje moeten spelen.' Thijmen: 'Soms zijn ze blij en soms mopperen ze over wat er niet leuk was. Bijvoorbeeld over het eindspel aan het einde van de theaterles.'

De beoogde resultaten voor cultuureducatie staan benoemd in de kerndoelen: het leren uitdrukken van gevoelens, reflectie op jezelf en anderen, het leren over

cultureel erfgoed. Dit alles hadden de betreffende scholen ongetwijfeld voor ogen toen zij hun culturele activiteitenpakket samenstelden. Maar wat denken de kinderen dat de redenen erachter waren? Esmā: 'Omdat je bij drama bijvoorbeeld druk kunt doen en dan ben je in de les rustiger, voor sommige kinderen is dat wel goed.' Yara: 'Zodat we het leuk blijven vinden op school en we meer met elkaar kunnen spelen. Anders hebben we de hele tijd lessen. De directeur wil dat we het leuk hebben en dat we ook meer zin hebben in school.' Gijs: 'Omdat het heel leerzaam is. Omdat je veel dingen zal leren en het heel leuk is. De directeur dacht dat wij bijvoorbeeld zouden leren over de oudheid ofzo.'

Gitaarlessen

Op de vraag wat de kinderen zoal geleerd hebben, blijkt het antwoord soms voor de hand liggend. De leerling die gitaarlessen kreeg, zegt geleerd te hebben om gitaar te spelen. Een leerling uit de dramalessen kan iemand anders spelen. Na even doorvragen worden ook onderliggende leerdoelen benoemd. Omdat ze tijdens de muziekles vaak samen moesten spelen, hebben ze geleerd om samen te werken. Bij het tekenen heeft een leerling beter naar de dingen leren kijken. Een ander zegt zichzelf beter te hebben leren kennen tijdens de dramalessen en daardoor meer te durven. Lativa: 'Soms was ik best wel boos en met muziek leer je je boosheid daar in te stoppen omdat je het goed wilt doen. Met tekenen word je juist relaxed. Als ik heel boos ben, ga ik tekenen of zo.' Of ze later nog iets aan deze vaardigheden denken te hebben? De meesten zeggen van niet. 'Dat ben ik dan allang vergeten!'

Soms was ik best wel boos en met muziek leer je je boosheid daar in te stoppen omdat je het goed wilt doen. Met tekenen word je juist relaxed. Als ik heel boos ben, ga ik tekenen of zo.

Lativa, leerling groep 8

Zijn culturele activiteiten in hun ogen belangrijk? Jayden: 'Ja, omdat je meer dingen leert dan alleen rekenen en taal. Want als je alleen maar rekenen en taal krijgt, wordt het een beetje saai.' Kimani: 'Voor de school is het belangrijk, want als er alleen algemene vakken waren, dan ging niemand meer op deze school en voor mezelf vind ik het niet echt belangrijk, maar als die culturele vakken er niet waren zou ik niet op deze school willen zitten.'

Het belang van culturele activiteiten weten ze beter te benoemen voor de school dan voor henzelf. Toch wil geen van de tien ondervraagden cultuuronderwijs kwijt. Ze vinden 'cultuur' echter niet het belangrijkste vak, integendeel. Negen van de tien zetten het achteraan wanneer zij dit vak met taal, geschiedenis, biologie en rekenen op volgorde van belangrijkheid mogen zetten.

Emoties en vriendschappen

Op de vraag wat zij, als leerlingen van scholen met veel cultuurlessen, beter zouden kunnen dan leerlingen van scholen zonder culturele activiteiten, komen er opvallend veel leerdoelen naar boven. Dingen als: beter vriendschappen kunnen sluiten en samenwerken, meer jezelf kunnen zijn en meer durven. Ook vinden ze dat zich ze tijdens de lessen beter gedragen, beter kunnen omgaan met emoties, meer plezier op school hebben. Puck: 'Wij leren het op een andere manier. Want als je het niet in de klas leert maar op een uitje, dan onthoud je het beter.' Lativa: 'We kunnen dan beter omgaan met emoties en vriendschappen en hebben veel meer plezier op school en je zit dan lekkerder in je vel.' Yara: 'We zullen ons beter gedragen. Want je krijgt iets leuks, bijvoorbeeld een theaterles, en dan geef je dat ook terug door je bijvoorbeeld goed te gedragen en je luistert beter.'

Over het algemeen ontstaat de indruk dat de tien leerlingen veel plezier beleefden aan de culturele activiteiten. Hoewel het soms lastig is om het belang voor zichzelf te benoemen, blijken ze na even doorvragen beslist te vinden dat ze het één en ander geleerd hebben. Vooral wanneer ze nadenken over wat andere kinderen er volgens hen van leren. Culturele activiteiten vinden ze een welkome afwisseling die de school aantrekkelijker maakt. Na een cultuurles kunnen ze zich beter concentreren en hun emoties beter begrijpen. Slechts weinig van de ondervraagden denken dat ze tijdens hun middelbare schooltijd iets met cultuur blijven doen. Maar uit dit onderzoekje rijst de indruk dat ze mogelijk meer vaardigheden hebben geleerd dan ze beseffen.

Dit artikel is in verkorte versie overgenomen uit Kenniskatern editie 5, 2016 Uitgave Kenniscentrum Cultuureducatie Rotterdam.
www.kc-r.nl

De post-HBO-opleiding Cultuurbegeleider in 9 vragen

Siela Ardjosemito-Jethoe is bij het ministerie van OCW verantwoordelijk voor de subsidie voor de post-hbo Cultuurbegeleider. Ze geeft antwoord op de meest gestelde vragen over deze opleiding.

1

Wat was de aanleiding voor OCW om deze subsidie voor de post-HBO Cultuurbegeleider beschikbaar te stellen?

Cultuuronderwijs is een steeds belangrijker onderdeel van het reguliere onderwijs. Dat is te merken aan het enthousiasme waarmee leerkrachten de icc-cursus volgen en afronden. Inmiddels zijn er bijna 8000 cultuurcoördinatoren opgeleid, dat is natuurlijk heel mooi.

Bij de cultuurcoördinatoren ontstond de behoefte om zich te verdiepen in alles rond cultuuronderwijs en om de opgedane kennis binnen het onderwijs te kunnen implementeren. De opleiding Cultuurbegeleider biedt hiervoor de mogelijkheid. Naast verdieping is ook implementatie een belangrijk onderwerp.

Er is binnen het onderwijs vaak te weinig tijd om een dergelijke opleiding in alle rust te kunnen volgen. De stimuleringsregeling is erop gericht zoveel mogelijk obstakels weg te nemen. We verwachten dat de cultuurcoördinatoren daadwerkelijk in staat worden gesteld om de opleiding Cultuurbegeleider te volgen. De overheid hoopt hiermee bij te dragen aan de kwalitatieve en inhoudelijke borging van cultuur in het onderwijs.

2

Wat verandert er op scholen als er een cultuurbegeleider werkzaam is?

Voor de ontwikkeling van leerlingen is het belangrijk dat cultuur geen aanvulling is op maar onderdeel uitmaakt van het reguliere onderwijs. Ook is het belangrijk dat kwalitatief goed cultuuronderwijs een duidelijke rol en plek krijgt in alle groepen op een school. De cultuurbegeleider kan hier een leidende rol in spelen, zowel bij de theoretische onderbouwing als bij de implementatie en de structurele inbedding van cultuur in het curriculum van de school.

3

Voor wie is de opleiding bedoeld?

De opleiding is voor leerkrachten in het basis- en speciaal onderwijs die de icc-cursus met een certificaat hebben afgerond of vergelijkbare taken voor cultuureducatie op hun school uitvoeren. Daarnaast moet je als leerkracht ingeschreven staan bij het lerarenregister. Uiteindelijk bepaalt de hbo-opleiding (pabo) in een toelatingsgesprek of via een assessment of je wordt toegelaten.

4

Wat leer je tijdens de opleiding?

Je verdiept je vakkennis én je gaat de breedte in op het gebied van begeleidingsvaardigheden. Dat ziet er zo uit:

- wetenschappelijke onderbouwing van cultuureducatie
- creativiteitsontwikkeling
- verandermanagement en (team)coaching
- onderzoeksvaardigheden

Meer informatie over de inhoud van opleiding vind je via www.lkca.nl/primair-onderwijs/cultuurbegeleider

5

Wat is het verschil met de icc-cursus?

De opleiding bouwt voort op de icc-cursus en is interessant voor cultuurcoördinatoren die door willen groeien naar het niveau van een LB-functie op het gebied van cultuureducatie. Je leert hoe je echt handen en voeten kunt geven aan de integratie en implementatie van cultuuronderwijs.

De icc-cursus is gevalideerd door Registerleraar.nl voor 50 registerpunten, de post-hbo-opleiding Cultuurbegeleider voor 420 registerpunten.

6

Hoeveel tijd kost de opleiding?

De opleiding duurt anderhalf jaar en bestaat uit 17 bijeenkomsten van ongeveer 3 uur. Daarnaast moet je rekening houden met 120 uur voor studie en voorbereiding, 60 uur voor voorbereiding van toetsen en portfolio-opdrachten en 80 uur voor afsluitend praktijkonderzoek/Meesterproef. Het totaal aantal studie-uren is ongeveer 360 uur.

In het eerste jaar volg je vijf modules. In het laatste halfjaar doe je praktijkonderzoek, de zogenoemde Meesterproef, op jouw school. Tijdens de hele opleiding zijn de theoretische onderdelen via opdrachten gekoppeld aan je eigen schoolpraktijk.

7

Is er een opleiding bij mij in de buurt?

De opleiding wordt gegeven op verschillende hbo-instellingen door het hele land. Een overzicht van opleidingen vind je op de website www.registeropleidingen.nl/cultuurbegeleider.

8

Wat kost deze opleiding?

De opleiding kost ca. € 2.400 – € 2.500 (exclusief literatuur ca. € 150,-). Het mooie is dat er een subsidieregeling is, die vrijwel alle opleidingskosten vergoedt. Cursusgeld tot een maximum van € 3.000, literatuur tot een maximum van € 175,-, reiskosten tot een maximum van € 300 en vervangingskosten voor ten hoogste 72 uur.

9

Hoe vraag ik de subsidie aan?

De regeling geldt voor opleidingen die starten vanaf september 2017 en loopt tot 2021. Per kalenderjaar (2017, 2018, 2019 en 2020) is een vast subsidiebedrag van € 950.000,- beschikbaar, voor ca. 75 studenten per jaar. De aanvragen worden op volgorde van binnenkomst behandeld en op = op. Meer informatie over het aanvragen van de subsidie vind je via duo.nl/particulier/leraar/subsidie-cultuurbegeleider.jsp

Meer informatie: www.lkca.nl/primair-onderwijs/cultuurbegeleider

Ik zou de opleiding aan iedere cultuurcoördinator aanraden

Auteur: Eeke Wervers

Roos Pothof is Cultuurbegeleider op de Meester G. Profschool in Lochem, ze was een van de eersten die zo'n elf jaar geleden de icc-cursus volgde.

Roos: 'Ik heb sinds de icc-cursus allerlei cursussen en workshops rond kunst- en cultuureducatie gevolgd. De afgelopen periode van Cultuureducatie met Kwaliteit heb ik samen met vier vakdocenten een methode Podiumkunsten voor muziek en drama geschreven. Dans wordt nog toegevoegd. Daarnaast heb ik leerlijnen ontwikkeld voor tekenen, handvaardigheid, kunstbeschuwing, multimedia, cultureel erfgoed en een klein lijstje literatuur.

We zijn een kunst & cultuurschool en ik adviseer en begeleid mijn collega's bij de kunst- en erfgoedlessen. Vooral met het oog op dat begeleiden had ik behoefte aan extra kennis. De opleiding Cultuurbegeleider heeft

me veel gebracht, meer inhoudelijke diepgang en meer samenhang tussen de verschillende onderdelen. Ons hele cultuurprogramma wordt steeds gedegener en activiteiten die niet bij onze lessen passen kopen we niet meer in. Aan de module over (team) coaching heb ik zelf het meeste gehad.

Ik vond de opleiding vanaf het begin leuk en interessant. De groep was ook erg leuk, we hebben nog steeds contact. Het tweede jaar vond ik overigens wel pittig. Ik ben praktisch ingesteld en de vertaling van mijn onderzoek naar onderzoekstaal vond ik lastig. Ik heb op de pabo nooit onderzoek gedaan, dus dat was nieuw voor me. Vanaf de eerste dag was het duidelijk dat je het team bij je onderzoek moest betrekken. Ik kreeg steeds kleine opdrachten waarbij ik collega's moest meenemen in m'n onderzoek. Bijvoorbeeld door een vragenlijstje in te vullen. Daarnaast

vertelde ik steeds waar ik mee bezig was. Dat heeft een positieve invloed op draagvlak, alhoewel dat bij ons gelukkig geen issue is.

We zijn als school bezig met thinking for learning (T4L), waarbij creatief denken centraal staat. T4L was daarom het uitgangspunt voor mijn meesterproef. Ik wilde die benadering combineren met de kunstvakken: wat hebben leerkrachten nodig om creatief denken te stimuleren bij leerlingen. Daar kan ik het team nu echt bij begeleiden.

Ik zou de opleiding aan iedere cultuurcoördinator aanraden. Wanneer je nog beginnend bent, helpt de opleiding enorm bij de theoretische onderbouwing van cultuureducatie en het werken aan draagvlak op je school. Ben je al meer ervaren, dan biedt de opleiding juist diepgang. En die subsidieregeling is natuurlijk een extra stimulans.

Wij hebben een totaalpakket voor leren, waarbij kunst en cultuur geïntegreerd zijn

Auteur: Eeke Wervers

Jokelien Homans is directeur op de Meester G. Profschool in Lochem, waar Roos Pothof cultuurbegeleider is. De school is een van de tien scholen onder het bestuur van Poolster.

Als je cultuureducatie een steviger plek wilt geven op je school, is een cultuurbegeleider een grote meerwaarde. Op de scholen die onder ons bestuur vallen is een post-hbo opleiding een voorwaarde voor leerkrachten met een LB-functie. Hoewel Roos al bovenscholse taken en taken buiten haar eigen klas had, vind ik het toch belangrijk dat ze de opleiding Cultuurbegeleider heeft gevolgd. Er is nog meer samenhang in ons cultuurprogramma en de keuzes zijn beter onderbouwd. Roos heeft meer autoriteit door de opleiding, zowel als het gaat om de theoretische onderbouwing als om haar rol als coach. Zeker voor nieuwe collega's is het heel vanzelfsprekend dat Roos hen

begeleidt op het gebied van kunst- en cultuureducatie.

In de kennismakingsgesprekken leg ik altijd uit hoe belangrijk creatief denken voor kinderen is, nu en in de toekomst. Dat ziet eigenlijk iedere ouder ook wel in. We zijn een kunst- en cultuurschool, cultuureducatie staat bij ons niet ter discussie. Roos kan één woensdag in de twee weken besteden aan haar taken voor cultuureducatie, plus een deel van haar taakuren. De leerkrachten zijn allemaal geschoold in de kunstvakken en geven deze lessen zelf. Omdat we het accent op creatief denken en creëren leggen, wordt procesgericht werken steeds belangrijker. Het product is belangrijk, maar van het proces leren kinderen het meest. Roos begeleidt de leerkrachten hierbij. Tijdens een nagesprek bespreken ze hoe de lessen beter kunnen.

Vooral muziek blijft taai, dat vinden mensen toch lastig. De danslessen worden gegeven door een leerkracht die ook vakdocent dans is. Daarnaast staat kunstbeschuwing bij ons als vak op het rooster, waardoor leerlingen gedurende hun schooltijd zeker 80 kunstwerken langs zien komen.

Alle groepen nemen jaarlijks voor alle kunst disciplines en erfgoed deel aan culturele activiteiten. We zijn een keer met de hele school naar het Kröller-Müller Museum geweest, alle kinderen in zes bussen. Er komen dan soms vragen van ouders of dat niet te veel is voor de kleuters en of het niet ten koste gaat van taal en rekenen. Dan ga ik er pal voor staan en we gaan gewoon. Het bleek voor de kinderen zo'n onvergetelijke ervaring dat dat het helemaal waard is.

Subsidie post-hbo: erkenning voor cultuuronderwijs

Auteur: Eeke Wervers

De post-hbo Cultuurbegeleider biedt de ervaren cultuurcoördinator inhoudelijke verdieping op het gebied van cultuuronderwijs. Docenten Marije de Vries en Sietske Dreschler over de inhoud en meerwaarde van de opleiding.

Vruchtbare samenwerking
OCW vond het belangrijk dat er ook voor cultuuronderwijs een post-hbo-opleiding kwam. Ingeborg Jansen van InHolland heeft die wens opgepakt en InHolland heeft samen met cultuurinstelling Plein C de opleiding ontwikkeld. Dat deze ontwikkeld is door een opleiding én een culturele instel-

ling is een belangrijke meerwaarde. Vanuit de hogeschool wordt veel expertise ingebracht over het werken met studenten en de organisatie van het onderwijs. De culturele instelling brengt juist kennis en ervaring met het culturele veld de opleiding binnen en weet goed wat er speelt bij lokale en regionale culturele partnerinstellingen. Ook volgt de culturele instelling de landelijke ontwikkelingen via bijvoorbeeld het LKCA, SLO en OCW en kent de wensen en problemen van cultuurcoördinatoren via het icc-netwerk van nabij.

Opleiding, motivatie, draagvlak
Tijdens de hele opleiding zijn de theoretische onderdelen via opdrachten gekoppeld aan de eigen schoolpraktijk. Onderwerpen zijn onder meer inhoud en samenhang van cultuuronderwijs, veranderingmanagement, team coaching, coaching van collega's, financiën, inhoud van kunst en cultuur en leerlijnen. Wanneer je de opleiding wilt gaan doen, is het belangrijk dat je echt gemotiveerd bent om cultuuronderwijs op jouw school een volwaardige plek te geven. Het is een pittige opleiding van anderhalf jaar. Je hebt daarna voldoende

bagage om cultuuronderwijs voor jezelf, op je school en voor je leerlingen op een hoger plan te brengen. Belangrijk is wel dat de school en de directeur achter de opleiding staan. Je moet een deel van de opdrachten op je school uitvoeren en dat moet mogelijk zijn. Verder kies je zelf het onderwerp van de meesterproef, dus je kunt altijd aansluiten bij je eigen praktijk situatie.

Meesterproef

De meesterproef is de afsluiting van de opleiding. Dit is een praktijkonderzoek op de eigen school.

De meesterproef gaat vaak over een kunst discipline of over een meer overkoepelend onderwerp. Voorbeelden van overkoepelende thema's zijn thematisch werken en cultuuronderwijs, creativiteitsontwikkeling en 21e-eeuwse vaardigheden. Een mooi voorbeeld is de student die zich door de module verandermanagement realiseerde dat ze zelf moest veranderen om het team mee te krijgen. Voor haar praktijkonderzoek heeft ze ateliers ingericht en haar literatuuronderzoek ging over verandermanagement, coaching en groepsdynamiek. Door zo'n gecombineerde aanpak kun je echt wat voor elkaar krijgen.

Lennard Gols is cultuur- coach in Aalsmeer

Auteur: Marian van Miert

De gemeente Aalsmeer heeft drie combinatiefunctionarissen: een is werkzaam voor de sector welzijn, een als buurtsportcoach en sinds 2014 is er ook een cultuurcoach: Lennard Gols, in dienst bij Cultuurpunt Aalsmeer. De coaches richten zich vooral op kwetsbare kinderen en trekken veel samen op. Ze zitten regelmatig met elkaar om tafel om gezamenlijke activiteiten door te spreken. Hun doel? Zorgen dat alle kinderen in Aalsmeer op een laagdrempelige manier in aanraking kunnen komen met sport en een kunstvorm.

Instuif XL met sport en cultuur

Lennard: 'In Kudelstraat heb je een wijk waar kinderen van huis uit niet vanzelfsprekend met sport en cultuur in aanraking komen. Op deze kinderen richten de buurtsportcoaches zich. Wij sluiten een keer maand aan met een culturele activiteit. We noemen het dan Instuif XL. Die instuif bestaat al 4 of 5 jaar en trekt inmiddels een behoorlijk grote vaste groep kinderen. Verder werken we samen aan een aantal grote buitenschoolse projecten, zoals buurtspeeldagen en 'De week van de opvoeding'. Bij al deze projecten kunnen kinderen kennis maken met sport-, cultuur- en welzijnsactiviteiten.'

Samenwerking Jeugdcultuurfonds

Lennard werkt ook samen met een aantal basisscholen aan cultuureducatie op school. Wat hij onder schooltijd uitprobeert, krijgt een vervolg in het naschoolse aanbod van Cultuurpunt Aalsmeer. 'Wij verzorgen alleen korte vervolgcursussen na schooltijd. Willen kinderen verder dan verwijzen we door naar wat er allemaal al is in de buurt. We werken samen met het jeugdcultuurfonds en al onze korte cursussen komen in aanmerking voor financiering.'

Ontdek je talent op een blaasinstrument

Aalsmeer telt 20 muziekverenigingen waar de jeugd niet meer bij aanhaakt. Het project 'Ontdek je talent op een

Brede impuls combinatiefuncties

Een cultuurcoach is een combinatiefunctionaris die in dienst is bij één werkgever, en werkt voor het onderwijs en voor de culturele sector. Steeds vaker werkt de cultuurcoach ook voor de sectoren zorg en/of welzijn. Het initiatief voor deze functies is gestart met de Impuls brede scholen, sport en cultuur (2008-2012), sinds 2013 bekend als de Brede impuls combinatiefuncties.

Lees meer over de cultuurcoach:
www.lkca.nl/primair-onderwijs/cultuurcoach

Profieltest Cultuurcoach

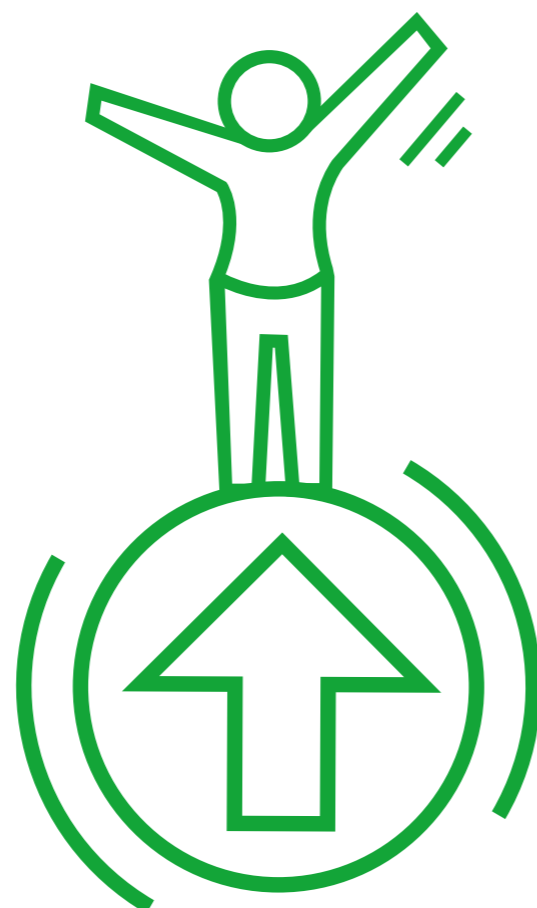
Het LKCA maakte een test waarmee cultuurcoaches een beeld krijgen van hun beroepsprofiel. Beleidsmedewerkers of werkgevers kunnen de test gebruiken om hun opdracht aan cultuurcoaches te formuleren, een functieprofiel op te stellen of als basis te gebruiken voor een voortgangsgesprek met de cultuurcoach.

Doe de profieltest:
www.lkca.nl/primair-onderwijs/cultuurcoach/wat-is-jouw-profiel

blaasinstrument' moet daar verandering in brengen. Doel van het project is de oprichting van een Aalsmeers jeugdorkest. Lennard: 'De gemeente had het leerorkest gezien en vond dat geweldig, maar Aalsmeer is anders dan Amsterdam. We wilden toch iets vergelijkbaars doen. Alle kinderen van groep 5 krijgen nu onder schooltijd 6 muzieklessen van een lokale vereniging. Ze werken toe naar een uitvoering. Zijn de kinderen enthousiast dan kunnen ze nog een naschools traject volgen. De verenigingen willen de kinderen het liefst meteen binnenhalen maar wij denken dat die stap te groot is. Zie het orkest als een tussenfase.'

Ongeduldig

'We zijn begonnen op een school waar de ouders niet zo betrokken zijn en dat merk je wel meteen. Van deze school waren zo'n 5 à 6 kinderen enthousiast. Het heeft tijd nodig om te groeien. Wij zijn soms wat ongeduldig.'

Vakprofilering en vakintegratie op Pabo Iselinge

Auteur: Marian van Miert

Studenten van Pabo Iselinge profileren zich voor hun afstuderen in één van de kunst- of zaakvakken. In de module Science & Arts zijn kunst- en zaakvakken geïntegreerd en zijn de kennisbases uitgangspunt. Onder Science vallen aardrijkskunde, natuuronderwijs en techniek. Onder Arts vallen de kunstvakdisciplines en geschiedenis. Docenten Benno Spieker (muziek) en Rianne Tolsma (aardrijkskunde) ontwikkelden de module, die inmiddels alweer een paar jaar draait.

Rianne: 'Studenten zijn hier gewend dat ze aan de hand genomen worden: dit moet je doen, dit is het beoordelingsformulier, vink af en je hebt een voldoende. Wij wilden graag dat de studenten zelf doelen zouden stellen. Dat ze iets gaan doen waar ze achter staan.' Voor het ontwikkelen van de module lieten Rianne en Benno zich inspireren door Pieter Spinder, initiatiefnemer van business school Knowmads. Een school waar zelfontwikkeling centraal staat en studenten hun eigen educatie en projecten creëren.

Ontwikkelen geïntegreerd onderwijsconcept

De pabostudenten die de module volgen, kiezen tussen Science en Arts en krijgen vervolgens de opdracht om een onderwijsconcept te ontwikkelen waarin beide vakgebieden geïntegreerd worden aangeboden. Rianne: 'We hoopten dat de studenten op het idee zouden komen dat, als je een mooi geïntegreerd concept wilt hebben, je eerst terug moet naar de basis van de vakken. Want je kunt pas geïntegreerd

werken als je de basis van de vakken kent. Dat gesprek kwam goed op gang. We moesten daarin wel een beetje sturen. Uiteindelijk kozen alle studenten een vak.'

Vakverdieping

Twee volle weken verdiepten de studenten zich in het profieldeel van de kennisbasis van het gekozen vak en maakten ze kennis met het werkveld. Rianne: 'Benno nam studenten mee naar het conservatorium waar ze lessen volgden en in gesprek gingen met conservatoriumstudenten. Voor de zaakvakken zijn we naar Burgers Zoo geweest. Aanvankelijk was onze insteek: studenten, zeg maar wat jullie willen, dan kijken wij of we dat kunnen organiseren.'

Kennisdeling

Na die twee weken deelden de studenten de opgedane kennis met elkaar. De Science groep wist alles over de

vakken aardrijkskunde, natuuronderwijs en techniek en de Arts groep alles over de kunstvakdisciplines en geschiedenis. Daarna was er een onderwijsconferentie waar de studenten informatie konden ophalen over vernieuwende onderwijsconcepten. Benno: 'Na deze conferentie vormden studenten nieuwe groepen rond een onderwijsconcept. In deze nieuwe groepen kwamen Science en Arts samen. Het onderwijsconcept werd uitgedacht en onderdelen van de bij het concept ontworpen lessen werden uitgetoetst in het basisonderwijs.'

Resultaat

Benno: 'Een groep studenten had het fenomeenonderwijs als uitgangspunt genomen, wat een schooldirecteur erg aansprak. De studenten hebben hun plan vervolgens aan dat hele schoolteam gepresenteerd. Wij hebben vooral beoordeeld op de inhoud; of de inhoud van een vak gedegen was en hoe de kennisbases in de concepten terugkwam. Je wilt dit niet beoordelen aan de hand van een afvinklijst maar je kijkt naar het proces van de student. Dat kregen we niet meteen voor elkaar omdat het bij de beoordeling om 20 studiepunten gaat die je moet verantwoorden. Ik denk dat we volgend jaar toe moeten naar een soort portfolio.'

Een module van de toekomst?

Rianne: 'Als je kijkt naar onderwijs #2032 (tegenwoordig Curriculum.nu) dan zie je dat straks alles nog meer in samenhang moet worden aangeboden. In het nieuwe curriculum gaat dat voor het basisonderwijs zeer waarschijnlijk gebeuren, maar de basis van de vakken blijft altijd de basis voor vakintegratie. Dus werken we aan de attitude van de leerkracht: je moet eerst weten wat het vak inhoudt voordat je een relatie kunt leggen met andere vakken. Studenten moeten gaan ontdekken welke inhoud zich voor vakintegratie leent. Dat ontdek je alleen door te gaan ontwerpen.'

Colofon

Cultuurcoördinator NL
Magazine voor professionals cultuur
in het primair onderwijs

Auteurs

Niké Hijink-Eppink, Marian van Miert,
Marlies Tal, Melissa de Vreede,
Eeke Wervers (LKCA) en
Tamar de Corte (in opdracht van KCR)

Eindredactie

Eeke Wervers

Tekstredactie

Heleen de Groot

Fotografie

Rolf Resink hetismooiwerk.nl

Productiebegeleiding

Miriam Schout

Ontwerp en opmaak

Taluut, Utrecht

Drukwerk

Drukkerij Libertas Pascal, Utrecht

Uitgever

Landelijk Kennisinstituut
Cultuureducatie en
Cultuurparticipatie (LKCA).
Kromme Nieuwgracht 66
Postbus 452
3500 AL Utrecht
030 711 51 00
info@lkca.nl
www.lkca.nl

LKCA Utrecht, januari 2018

voor professionals die werken voor cultuur
op school of in de vrije tijd